

**Остополец І.Ю. (ORCID 0000-0001-7315-2062),
Маннапова К.Р. (ORCID 0000-0003-3754-4637),
Медвідь І.В. (ORCID 0009-0005-4875-3217),
Раджабова С.Ш. (ORCID 0000-0001-6565-621X),
Табачник І.Г. (ORCID 0000-0001-7437-6041)**

РЕФЛЕКСИВНІСТЬ ЯК МЕТАПСИХІЧНА ФУНКЦІЯ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті висвітлено результати теоретичного й емпіричного дослідження рефлексивності як метапсихічної функції саморозвитку особистості. Здійснено аналіз сучасних підходів до розуміння рефлексивності у структурі психічної організації людини, окреслено її регуляторну, інтегративну та смислотворчу роль у забезпеченні процесів самозміни. Рефлексивність розглянуто як механізм усвідомлення й осмислення власних дій, станів, мотивів та цілей, що забезпечує внутрішню узгодженість між когнітивними, емоційними й мотиваційними компонентами психіки.

Метою статті є висвітлення результатів теоретичного та емпіричного дослідження рефлексивності як метапсихічної функції процесу саморозвитку особистості дорослої людини.

В емпіричному дослідженні взяли участь викладачі закладів вищої освіти. Отримані результати показали переважання середнього та високого рівнів рефлексивності, що вказує на сформованість у більшості досліджуваних механізмів когнітивного самоспостереження, критичного аналізу власної діяльності та саморегуляції, що створює психологічне підґрунтя для ефективного саморозвитку. Виявлено позитивні кореляції між рефлексивністю та потребою, умовами і механізмами саморозвитку. Це свідчить, що підвищення рівня рефлексивності супроводжується розвитком мотивації до самовдосконалення, автономності та здатності до саморегуляції. Рефлексивність виконує функцію вищого рівня психічної регуляції, яка інтегрує когнітивні, емоційно-оцінні та смислові процеси, забезпечуючи цілісність і динамічність саморозвитку особистості. Отже, рефлексивність може бути розглянута як метапсихічна функція, що визначає усвідомлене самотворення людини. Перспективою подальших досліджень є побудова структурно-

функціональної моделі взаємозв'язку між рефлексивністю та саморозвитком у професійному становленні особистості.

Ключові слова: *рефлексивність, саморозвиток, метапсихічна функція, саморегуляція, самопізнання, особистісне зростання.*

Постановка проблеми. У сучасній психології поняття рефлексивності посідає центральне місце у вивченні внутрішнього світу людини, механізмів самопізнання та саморозвитку. Попри значну кількість досліджень, рефлексивність продовжує залишатися багатовимірним феноменом, що потребує уточнення свого статусу як метапсихічної функції, що забезпечує інтеграцію когнітивних, емоційних і мотиваційно-ціннісних процесів. Рефлексивність виступає не лише інструментом пізнання себе, а й внутрішнім механізмом особистісної саморегуляції, завдяки якому індивід набуває здатності до усвідомлених змін і зростання.

Дослідження вітчизняних авторів підкреслюють, що рефлексивність є не просто рисою або властивістю суб'єкта, а є системоутворювальною функцією психіки, яка забезпечує перехід від автоматизованих форм реагування до свідомої саморегуляції поведінкою [4; 5; 6; 7; 12; 14; 18; 19]. Саме завдяки рефлексії людина виходить за межі безпосереднього досвіду, оцінює власні мотиви, цінності й цілі, що відкриває можливості для самокорекції та самовдосконалення.

У сучасних підходах саморозвиток розглядається як цілеспрямований процес розгортання потенціалу особистості, який потребує усвідомлення власної суб'єктності та відповідальності за зростання [1; 3; 10; 11; 18]. Водночас більшість досліджень аналізують саморозвиток у педагогічному чи соціально-професійному контексті, залишаючи поза увагою метапсихічний рівень його забезпечення. Саме на цьому рівні, де рефлексивність виконує інтегративну, регулятивну та смислотворчу функції, відбувається справжня суб'єктивізація процесів навчання, діяльності та особистісних змін.

Попри наявність концепцій, що розкривають рефлексію як психологічний механізм свідомості, залишається недостатньо вивченим питання про те, яким чином рефлексивність забезпечує саморозвиток як процес самоструктурування особистості. Це зумовлює потребу у комплексному теоретико-емпіричному аналізі феномену рефлексивності з позицій її метапсихічного статусу - тобто як вищого рівня регуляції психічних процесів, що забезпечує цілісність та безперервність особистісного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика рефлексивності як психологічного феномену та її ролі в особистісному розвитку активно розробляється у вітчизняній науковій школі. Значну увагу науковці приділяють концептуально-термінологічним питанням, де вони уточнюють співвідношення понять «рефлексія» та «рефлексивність», підкреслюючи, що рефлексивність є не просто процесом мислення, а системною здатністю до усвідомлення власних психічних станів і внутрішньої активності суб'єкта [2; 4; 5]. У роботах Є. Заїки та О. Зімовіна запропоновано розглядати рефлексивність як предмет психологічного пізнання, що відображає здатність особистості до внутрішнього діалогу й самопізнання [4; 5]. Р. Курганов і Т. Селокова розглядають рефлексію та рефлексивність як базові психологічні феномени, що опосередковують перехід від спонтанної поведінки до усвідомленої [9]. Т. Кравчина трактує рефлексивність як інтегральну властивість суб'єкта, яка забезпечує самоспостереження, саморозуміння та конструювання власного досвіду [7].

О. Мирошник розкриває регуляторний потенціал рефлексивності, наголошуючи, що вона виконує функцію «внутрішнього координатора» між ціннісно-смысловими, когнітивними й емоційними компонентами психіки, а в більш ранніх роботах (2017) аналізує онтогенетичні аспекти становлення рефлексивності у вимірах культурно-історичного підходу [12; 13].

Питання зв'язку рефлексії з процесом саморозвитку посідає важливе місце у дослідженнях Р. Калениченко й О. Диксі, які підкреслюють, що рефлексія виступає внутрішнім механізмом саморозвитку, забезпечуючи узгодження мотиваційної та смислової сфер особистості [6]. У цьому ж контексті М. Олексин розглядає рефлексивність як психологічний ресурс особистості, який активізується у кризових і трансформаційних ситуаціях, та є чинником збереження психічної рівноваги [14]. Питання розвивального потенціалу рефлексії досліджують Н. Токарева та А. Руденко, які аналізують її роль у формуванні рефлексивно-прогностичної компетентності та здатності передбачати наслідки власних дій. Вони трактують рефлексивність як компонент метакогнітивної регуляції, що забезпечує інтеграцію мислення, самосвідомості та поведінки [16; 17]. Проблема саморозвитку особистості представлена у працях С. Максименка, який запропонував концепцію саморозвитку як внутрішньо зумовленого процесу актуалізації потенціалу особистості, А. Литвіна, що розкриває його як наукову проблему сучасності, а також Г. Васильєвої та І. Котової, які виокремлюють етапи й форми саморозвитку особистості [1; 10; 11].

О. Даценко конкретизує цю проблематику в контексті особистісного зростання, пов'язуючи саморозвиток із внутрішньою потребою особистості в самореалізації [3].

Отже, сучасна українська психологічна думка розглядає рефлексивність як метапсихічну функцію, що забезпечує усвідомлене управління процесами самозмін. Однак залишаються недостатньо дослідженими емпіричні моделі, які б дозволили кількісно виміряти взаємозв'язок між рівнем рефлексивності та саморозвитком, а також відстежувати динаміку цих процесів у різних сферах діяльності. Саме ця наукова прогалина визначає актуальність подальших теоретико-емпіричних розвідок.

Мета статті – висвітлення результатів теоретичного та емпіричного дослідження рефлексивності як метапсихічної функції процесу саморозвитку особистості дорослої людини.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Теоретичні узагальнення засвідчують, що рефлексивність є не лише когнітивним механізмом самопізнання, а й метапсихічною функцією, яка формує основу цілеспрямованого саморозвитку. Саме завдяки рефлексивним процесам відбувається узгодження внутрішніх ресурсів особистості — мотиваційних, емоційних, когнітивних і поведінкових. Однак більшість наукових праць залишаються на рівні теоретичних положень, тоді як емпіричні підтвердження цих зв'язків представлені фрагментарно. Відтак постає потреба у комплексному дослідженні, яке б дало змогу визначити, наскільки рівень розвитку рефлексивності пов'язаний із здатністю до саморозвитку, самоосвіти та актуалізації особистісних ресурсів.

Емпіричне дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язку між рівнем розвитку рефлексивності, здатністю до саморозвитку й самоосвіти та актуалізацією психологічних ресурсів самозмін. Для досягнення поставленої мети застосовано три взаємодоповнювальні психодіагностичні інструменти: «Методика діагностики рівня розвитку рефлексивності» А. Карпова дозволяє виявити рівень рефлексивності особистості; тест-анкета «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти» О. Сергєєнкової дозволяє визначити рівень готовності людини до самовдосконалення та самоосвіти; методика «Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості – ДХСО» С. Кузікової для визначення рівня актуалізації психологічних ресурсів (структурних складових системи) саморозвитку особистості як прогресивного, усвідомленого і керованого процесу особистісних змін, особистісного зростання. Для кореляційного аналізу застосовувався r -критерій Пірсона.

У дослідженні взяли участь викладачі закладів вищої освіти різних спеціальностей, кількістю 57 осіб, віком від 30 до 50 років. Критеріями відбору респондентів були наявність досвіду професійної діяльності не менше трьох років, готовність брати участь у дослідженні. Дослідження проводилося анонімно, із дотриманням принципів добровільності, конфіденційності та етичних стандартів психологічної науки. Емпіричне дослідження здійснювалося впродовж 2025 року на базі Харківського національного університету внутрішніх справ, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького та Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Опитування проводилося індивідуально (онлайн-форма Google).

Результати дослідження за «Методикою діагностики рівня розвитку рефлексивності» А. Карпова представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Показники рефлексивності досліджуваних (N=57)

Показник	M(SD)
Рівень рефлексивності	6,3±0,9

Аналіз отриманих результатів показав, що середній рівень рефлексивності у вибірці викладачів закладів вищої освіти становить $6,3 \pm 0,9$ балів, що відповідає середньому рівню розвитку цієї властивості. Водночас розподіл респондентів за рівнями виявив певну внутрішню диференціацію: високий рівень рефлексивності виявлено у 32,6% респондентів, середній – у 52,1%, низький – у 15,3%. Це свідчить про те, що більшість досліджуваних мають достатньо сформовану здатність до усвідомлення власних дій, аналізу їх причин і наслідків. Такий розподіл демонструє, що переважає середній рівень розвитку рефлексивності, який забезпечує базову метакогнітивну регуляцію поведінки та самовираження. Водночас третина опитаних із високими показниками демонструє виражену схильність до рефлексивного мислення, глибокого самоаналізу, уміння прогнозувати результати власних дій і коригувати поведінку у складних ситуаціях. Наявність 15,3% осіб із низьким рівнем рефлексивності може свідчити про недостатню усвідомленість власних психічних станів, схильність до зовнішньої атрибуції причин невдач та потребу в розвитку навичок рефлексивного письма, самоаналізу й усвідомленого планування дій. Отримані результати узгоджуються з теоретичним припущенням, що рефлексивність може

розглядатися як метапсихічна функція, оскільки її достатній рівень розвитку забезпечує усвідомлення, аналіз і регуляцію власних дій та станів, а також підтримує процеси особистісного самозростання. Виявлений переважно середній і високий рівень рефлексивності свідчить про наявність у більшості досліджуваних сформованих когнітивних і регуляторних механізмів самоспостереження та самоаналізу, що є необхідною умовою ефективного саморозвитку.

Результати дослідження за методикою «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти» О. Сергеєнкової представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Показники рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти досліджуваних (N=57)

Рівні	%
Високий	35,4
Середній	50,7
Низький	13,9

Отримані результати свідчать, що більшість респондентів (понад 85%) мають середній або високий рівень здатності до саморозвитку й самоосвіти. Це означає, що вони демонструють достатньо виражену внутрішню мотивацію до особистісного зростання, здатність самостійно планувати власний розвиток, рефлексувати результати діяльності й коригувати поведінкові стратегії. 35,4% осіб із високим рівнем відзначаються цілеспрямованістю, високою навчальною самодисципліною, гнучкістю у прийнятті нових викликів. Вони орієнтовані на постійне вдосконалення компетентностей та усвідомлено інтегрують самоосвіту у структуру власної життєдіяльності. Переважаюча група з середнім рівнем (50,7%) характеризується наявністю позитивного ставлення до розвитку, однак потребує більшої системності у постановці довгострокових цілей і плануванні кроків самовдосконалення. Низький рівень (13,9%) вказує на певну пасивність у сфері самоосвіти, обмежену здатність до саморегуляції та відсутність чіткої внутрішньої мотивації до змін. Виявлені тенденції узгоджуються з попередніми результатами за методикою А. Карпова: респонденти з високим рівнем рефлексивності переважно демонструють і вищу готовність до саморозвитку, що підтверджує наявність функціонального взаємозв'язку між здатністю до самоаналізу та активною позицією у власному розвитку. Таким чином, отримані дані дозволяють розглядати рефлексивність як психологічну умову становлення

здатності до саморозвитку, що відображає її регуляторно-смысловий потенціал у структурі особистісного зростання.

Результати дослідження за методикою «Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості – ДХСО» С. Кузікової представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Показники рівня актуалізації психологічних ресурсів саморозвитку досліджуваних (N=57)

Шкали	M(SD)
Потреба у саморозвитку	38,9±3,8
Умови саморозвитку	37,5±4,1
Механізми саморозвитку	39,7±3,6
Загальний показник саморозвитку	116,1±8,5

Аналіз середніх показників за шкалами методики дозволив визначити загальну картину актуалізації психологічних ресурсів саморозвитку у респондентів. Середнє значення загального показника саморозвитку становить 116,1 бала, що входить у межі середнього рівня за шкалою автора методики. Це свідчить про те, що більшість учасників дослідження характеризуються достатньо високою усвідомленістю власних потреб і цілей, прагненням до самовдосконалення, внутрішньою автономією та позитивним ставленням до саморозвитку.

За окремими шкалами спостерігаються такі тенденції:

Потреба у саморозвитку – $M = 38,9$ ($SD = 3,8$), що відповідає середньому рівню та вказує на наявність стійкого, але не завжди повністю усвідомленого прагнення до особистісних змін, інтересу до власного внутрішнього світу, бажання реалізувати потенціал. Умови саморозвитку – $M = 37,5$ ($SD = 4,1$), що також належить до середнього рівня. Цей результат свідчить про достатню сформованість внутрішніх ресурсів – автономності, позитивного самосприйняття, здатності до планування та самоконтролю, але водночас вказує на потребу у стабілізації цих механізмів у ситуаціях підвищеного стресу. Механізми саморозвитку (функціональні засоби) – $M = 39,7$ ($SD = 3,6$), що наближається до високого рівня. Це демонструє високий рівень розвитку самопізнання, рефлексії, здатності до самоаналізу й корекції поведінки, а також чутливість до зворотного зв'язку – тобто сформовані рефлексивно-регуляторні механізми особистісного зростання. Загалом це свідчить про збалансований тип саморозвитку, у якому провідну роль відіграють когнітивно-рефлексивні та

регуляторні компоненти, тоді як мотиваційно-ціннісна складова потребує подальшої підтримки через розвиток усвідомлених життєвих і професійних цілей.

Для визначення взаємозв'язку між рефлексивністю та показниками саморозвитку був проведений кореляційний аналіз, результати якого представлені у табл. 4.

Таблиця 4

Особливості взаємозв'язку рефлексивності та саморозвитку досліджуваних (N=57)

Показники	Рефлексивність
Саморозвиток	0,48
Потреба у саморозвитку	0,39
Умови саморозвитку	0,42
Механізми саморозвитку	0,47

Аналіз кореляційних зв'язків між рівнем рефлексивності та показниками саморозвитку (табл. 4) показав, що між ними існують статистично значущі позитивні взаємозв'язки середньої сили. Зокрема, рефлексивність пов'язана із загальним показником саморозвитку ($r=0,48$), що свідчить про узгодженість процесів самоусвідомлення та цілеспрямованого самовдосконалення особистості. Помірні кореляції спостерігаються також із потребою у саморозвитку ($r=0,39$), умовами саморозвитку ($r=0,42$) та механізмами саморозвитку ($r=0,47$). Це означає, що підвищення рівня рефлексивності супроводжується зростанням мотивації до особистісних змін, розвитком автономності, позитивного самосприйняття, здатності до самоаналізу та саморегуляції. Отримані результати дають підстави стверджувати, що рефлексивність виконує інтегративну, метапсихічну функцію у структурі саморозвитку, забезпечує усвідомлення власних цілей і можливостей, внутрішню узгодженість між потребою, умовами та механізмами особистісного зростання. Вона виконує роль вищого рівня психічної регуляції, який спрямовує і координує процеси самопізнання, самоконтролю й цілеспрямованих самозмін.

Висновки. Проведене теоретичне та емпіричне дослідження дало змогу поглибити розуміння рефлексивності як метапсихічної функції, що забезпечує цілісність і внутрішню керованість процесів саморозвитку особистості. Отримані результати підтвердили наявність статистично значущих позитивних зв'язків між рефлексивністю та показниками саморозвитку. Встановлено, що чим вищий рівень рефлексивності, тим вище показники здатності до саморозвитку й

самоосвіти, а також більш розвинені потреби, умови і механізми саморозвитку. Виявлений найтісніший зв'язок між рефлексивністю та механізмами саморозвитку свідчить, що рефлексивні процеси безпосередньо впливають на функціональні засоби особистісної саморегуляції – самопізнання, самоаналіз, корекцію поведінки та осмислення життєвого досвіду. Отже, результати дослідження підтверджують системну роль рефлексивності у забезпеченні процесів саморозвитку, що дозволяє трактувати її як метапсихічну функцію, що регулює й узгоджує багатовимірні внутрішні процеси особистісного становлення.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення структурно-функціональної моделі взаємозв'язку між рефлексивністю та саморозвитком, із урахуванням динаміки цього зв'язку у процесі професійного становлення. Перспективним видається побудова прогностичної моделі розвитку рефлексивності у дорослому віці з урахуванням психологічних і соціальних чинників, що визначають готовність особистості до самозмін.

Література

1. Васильєва Г. В., Котова І. О. Етапи і форми саморозвитку особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 31. С. 61–65. DOI <https://doi.org/10.32843/26635208.2021.31.11>
2. Губа Н. О. Рефлексія: проблематика формулювання концепту. *Наукові записки. Серія Психологія*. 2024. Вип. 3(5). С. 13–19. DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-3-2>
3. Даценко О. А. Саморозвиток людини в контексті проблем особистісного зростання. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2024. Т. 35(74), №2. С. 7–11. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.2/02>
4. Заїка Є. В., Зімовін О. І. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2014. № 2 (56). С. 90–97.
5. Зімовін О. І., Заїка Є. В. Рефлексивність та рефлексія: співвідношення понять. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2014. Вип. 47. С. 65–71.
6. Калениченко Р. А., Дикса О. В. Рефлексія як механізм саморозвитку особистості. *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України* : матер. V Міжнародної конференції, 17 листопада 2022 р. Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. Київ : КОМПРИНТ, 2023. С. 103–107.

7. Кравчина Т. В. Рефлексивність як властивість суб'єкта. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2023. Вип. 94. С. 85–89. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.94.17>

8. Кресан О. Д. Усвідомлення життєвих подій як прояв рефлексивності особистості. *Психологічні проблеми особистості на сучасному етапі розвитку суспільства* : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ніжин, 7–8 квітня 2021 р. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С.118–123.

9. Курганов Р. І., Селюкова Т. В. Рефлексія та рефлексивність як психологічні феномени. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*. 2017. С. 158–161.

10. Литвин А. Саморозвиток особистості як наукова проблема сучасності. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 2. С. 87–95.

11. Максименко С. Д. Концепція саморозвитку особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 33. С. 7–23.

12. Мирошник О. Г. Рефлексивність та регуляторний потенціал особистості. *Психологія і особистість*. 2020. Вип. 2(18). С. 234–246. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2020.2.211925>

13. Мирошник О. Онтогенетичні аспекти рефлексивності особистості у вимірах культурно-історичного підходу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Т. 2. Вип.2. С. 42–47.

14. Олексин М. О. Рефлексивність як психологічний ресурс особистості. *Особистість, суспільство, війна* : тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму (7 квіт. 2023 р., м. Харків, Україна). Харків : ХНУ. 2023. С. 174–176.

15. Павелків Р. В. Рефлексія як механізм формування індивідуальної свідомості та діяльності особистості. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2019. Випуск 8(37). С. 84–98. <https://doi.org/10.32405/2522-9931>

16. Руденко А. В. Теоретичні аспекти проблеми рефлексивно-прогностичної компетентності особистості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2022. №1(23). С. 202–210. DOI: [10.32342/2522-4115-2022-1-23-24](https://doi.org/10.32342/2522-4115-2022-1-23-24)

17. Токарева Н. М. Розвивальний потенціал рефлексії: теоретичний дискурс. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. Вип. 9. С. 71–78. <https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3720>

18. Фалько Н. М., Крижановський О. М., Остополець І. Ю., Прокоф'єва О. О., Крижановський П. О. Гендерні особливості самореалізації особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2024. №1. С. 159-169 <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2024-64-2-5-159-169>

19. Шевченко Н. Ф., Обискалов І. С. Рефлексивність як основна властивість психіки у процесі задоволення потреб особистості. *Psychology and Psychiatry* : Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises», Tokyo (Japan), February 26–28. 2023. №144. С. 266–269.

References

1. Vasylieva, H. V., & Kotova, I. O. (2021). *Stages and forms of personal self-development*. *Habitus*, (31), 61–65. DOI <https://doi.org/10.32843/26635208.2021.31.11>

2. Huba, N. O. (2024). *Reflection: The problem of formulating the concept*. *Scientific Notes. Psychology Series*, 3(5), 13–19. DOI <https://doi.org/10.32782/cuspsy-2024-3-2>

3. Datsenko, O. A. (2024). *Human self-development in the context of personal growth issues*. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Psychology Series*, 35(74)(2), 7–11. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.2/02>

4. Zaika, Ye. V., & Zimovin, O. I. (2014). *Personality reflexivity as an object of psychological cognition*. *Psychology and Society*, 2(56), 90–97.

5. Zimovin, O. I., & Zaika, Ye. V. (2014). *Reflexivity and reflection: Correlation of concepts*. *Bulletin of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Psychology*, (47), 65–71.

6. Kalenychenko, R. A., & Dyksa, O. V. (2023). *Reflection as a mechanism of personal self-development*. In *Current issues of the educational process in the context of Ukraine's European choice: Proceedings of the 5th International Conference* (Kyiv National University of Construction and Architecture, November 17, 2022, pp. 103–107). Kyiv: Komprint.

7. Kravchyna, T. V. (2023). *Reflexivity as a property of the subject*. *Scientific Journal of the National Pedagogical University named after*

M. P. Drahomanov. *Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives*, (94), 85–89. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.94.17>

8. Kresan, O. D. (2021). *Awareness of life events as a manifestation of personality reflexivity*. In *Psychological problems of personality at the present stage of society development: Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference* (Nizhyn, April 7–8, 2021, pp. 118–123). Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University.

9. Kurhanov, R. I., & Selyukova, T. V. (2017). *Reflection and reflexivity as psychological phenomena*. In *Personality, society, law: Psychological problems and ways of solving them* (pp. 158–161).

10. Lytvyn, A. (2020). *Personal self-development as a scientific problem of modernity*. Scientific Notes of Berdyansk State Pedagogical University. Pedagogical Sciences Series, (2), 87–95.

11. Maksymenko, S. D. (2016). *The concept of personal self-development*. Problems of Modern Psychology, (33), 7–23.

12. Myroshnyk, O. H. (2020). *Reflexivity and the regulatory potential of personality*. Psychology and Personality, 2(18), 234–246. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2020.2.211925>

13. Myroshnyk, O. (2017). *Ontogenetic aspects of personality reflexivity in the dimensions of the cultural-historical approach*. Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series, 2(2), 42–47.

14. Oleksyn, M. O. (2023). *Reflexivity as a psychological resource of personality*. In *Personality, society, war: Proceedings of the International Psychological Forum* (Kharkiv, April 7, 2023, pp. 174–176). Kharkiv: Kharkiv National University.

15. Pavelkiv, R. V. (2019). *Reflection as a mechanism of forming individual consciousness and activity of personality*. Bulletin of Postgraduate Education. Social and Behavioral Sciences Series, 8(37), 84–98. <https://doi.org/10.32405/2522-9931>

16. Rudenko, A. V. (2022). *Theoretical aspects of the problem of reflexive-prognostic competence of personality*. Bulletin of Alfred Nobel University. Pedagogy and Psychology Series, 1(23), 202–210. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-24

17. Tokareva, N. M. (2019). *The developmental potential of reflection: Theoretical discourse*. Current Problems of Psychology in Educational Institutions, (9), 71–78.

18. Falko N. M., Kryzhanovskiy O. M., Ostopolets I. Yu., Prokofieva O. O., Kryzhanovskiy P. O. (2024) *Henderni osoblyvosti samorealizatsii osobystosti*.

Teoretychni i prykladni problemy psykhologii ta sotsialnoi roboty, 1, 159-169
<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2024-64-2-5-159-169>

19. Shevchenko, N. F., & Obyskalov, I. S. (2023). *Reflexivity as a fundamental property of the psyche in the process of satisfying personal needs*. In *Psychology and Psychiatry: Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference "Scientific Horizon in the Context of Social Crises"* (Tokyo, Japan, February 26–28, 2023, No. 144, pp. 266–269).

Ostopolets I.Yu., Mannapova K.R., Medvid I.V., Rajabova S.Sh., Svidenska H.M., Tabachnyk I.G.

REFLEXIVITY AS A METAPSYCHIC FUNCTION OF PERSONAL SELF-DEVELOPMENT

The article presents the results of a theoretical and empirical study of reflexivity as a metapsychic function of personal self-development. The paper analyzes contemporary approaches to understanding reflexivity within the structure of human mental organization and outlines its regulatory, integrative, and meaning-making roles in ensuring processes of self-change. Reflexivity is considered as a mechanism of awareness and comprehension of one's own actions, states, motives, and goals, which provides internal coherence between cognitive, emotional, and motivational components of the psyche.

The purpose of the article is to highlight the results of a theoretical and empirical investigation of reflexivity as a metapsychic function in the process of self-development of an adult personality.

The empirical study involved university teachers. The obtained results revealed a predominance of medium and high levels of reflexivity, indicating that most participants possess developed mechanisms of cognitive self-observation, critical self-analysis, and self-regulation, which together create a psychological foundation for effective self-development. Positive correlations were found between reflexivity and such components of self-development as need, conditions, and mechanisms. This indicates that an increase in reflexivity is accompanied by the growth of motivation for self-improvement, autonomy, and self-regulatory capacity. Reflexivity performs a higher-order regulatory function that integrates cognitive, evaluative, and semantic processes, ensuring the integrity and dynamism of personal self-development. Thus, reflexivity can be regarded as a metapsychic function that determines a person's conscious self-creation. The prospect for further research lies in developing a

structural-functional model of the relationship between reflexivity and self-development in the context of professional formation of personality.

Key words: *reflexivity, self-development, metapsychic function, self-regulation, self-knowledge, personal growth.*

Остополець Ірина Юрївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя;

Маннапова Катерина Робертівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціології та психології, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків;

Медвідь Інна Василівна – магістр психології, старший викладач кафедри психології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя;

Раджабова Сабіна Шаїдівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси;

Табачник Інна Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків.

Надходження статті: 07.12.2026

Прийняття статті до друку після рецензування: 01.01.2026

Оприлюднення статті: 01.01.2026